

Elektronische boekhouding: lagere kosten en minder formaliteiten... voor een rechts- zekerheid van hetzelfde kaliber?

ROGER LASSAUX

Directieadviseur IAB
Belastingconsulent

Twintig jaar heeft het geduurd vooraleer het Koninklijk Besluit van 25 januari 2005 de wet en haar uitvoeringsbesluiten aan het computertijdperk heeft aangepast. Ingevolge de invoering van de ondernemingsloketten en de Kruispuntbank van Ondernemingen behoort nu ook de verplichting om de boeken in te kleven en om ze te paraferen en te viseren, tot het verleden.

Ziehier enkele toelichtingen en eerste bedenkingen om u wegwijs te maken in het kluwen van waarheden en onwaarheden...

FORMALITEITEN EN NOG EENS FORMALITEITEN

Als we de zaken louter bekijken vanuit het oogpunt van de ver-

eenvoudiging van de administratieve lasten - een perspectief dat we uiteraard niet mogen verwaarlozen omdat de ondernemingen daar al zo lang naar uitkijken - dan kunnen we de afschaffing van de verplichting om, naast de elektronische versie van de boekhouding, ook de wettelijk voorgeschreven boeken op papier bij te houden, alleen maar toejuichen. Bovendien mogen we met een gerust hart stellen dat de meeste ondernemingen de verdwijning van de verplichte omweg langs de griffie van de rechtbank van koophandel vooraleer zij enigerlei activiteit kunnen aanvangen, eveneens als een geschenk uit de hemel verwelkomen. De cijfers van de besparingen die breed uitgemeten werden in de pers, spreken voor zich ...

Zelfs al is het tegenwoordig in om een vurig voorstander te zijn

van dergelijke maatregelen, toch gewagen een aantal praktijkmensen die de afgeschafte formaliteiten tot in de puntjes kennen, van een zeker scepticisme en vrees dat als er geen tegenmaatregelen worden genomen, er zodanige bewijsmoeilijkheden zullen rijzen dat de onmiddellijke productiviteitswinst in het niets zal verdwijnen. Denken wij bijvoorbeeld aan de boekhoudsoftware waarop men zich aansluit via het Web en waarvan de gebruikscontracten blijkbaar uitdrukkelijk voorzien in de totale afwezigheid van aansprakelijkheid ten aanzien van de overeenstemming van hun systemen met de wettelijke bepalingen, met inbegrip dus van hun permanente leesbaarheid. Een probleem dat impliciet ook naar voor komt in de bedenkingen die onze confrater Claude JANSSENS op pagina 39 e.v. maakt en dat pas relevant

wordt als het plaatje van de draagwijdte en de aard van de thans ingevoerde wijzigingen helemaal duidelijk wordt.

BOEKHOUDING OP PAPIER OF ELEKTRONISCH

Het Koninklijk Besluit van 25 januari 2005 dat verschenen is in het Belgisch Staatsblad van 7 februari 2005 (tweede editie) organiseert het wettelijk kader van de elektronische boekhouding door in beginsel te stellen dat alle wettelijk voorgeschreven boeken ofwel op een papieren drager, ofwel aan de hand van een computersoftware mogen worden bijgehouden, wat in de praktijk de expliciete erkenning van de elektronische boeken inhoudt. Concreet voert deze tekst de bepalingen uit van de wet van 1 juli 1983 die de Koning machtigde om alternatieve procedures aangepast aan een computeromgeving in te voeren om de onveranderlijkheid van de boekingen te waarborgen (art. 7, § 2, 2e lid van de wet).

A. Boekhouding op papier

❶ Zelfs al maakt de overgrote meerderheid van de ondernemingen al geruime tijd gebruik van computersoftware om hun boekhouding te voeren, dan nog is het, net zoals in het verleden, zeker niet verboden om de wettelijk voorgeschreven boeken op papier bij te houden. Temeer overigens daar de vereenvoudigde procedure (boeking van de verrichtingen in drie dagboeken: een verkoopdagboek, een inkoopdagboek en een financieel dagboek) die slechts van toepassing was op de zeer kleine ondernemingen

(natuurlijke personen die koopman zijn, vennootschappen onder firma en gewone commanditaire vennootschappen waarvan het omzetcijfer van het laatste boekjaar, exclusief BTW, niet meer dan 500 000 EUR per jaar bedraagt) (art. 5 wet 17 juli 1975) voortaan ook mag worden gebruikt door alle ondernemingen die een boekhouding op papier wensen te voeren. Bovendien werd de grens van het omzetcijfer opgetrokken tot 620 000 EUR voor de natuurlijke personen die de hoedanigheid hebben van koopman en voor de vennootschappen onder firma en de gewone commanditaire vennootschappen die in hoofdzaak detailverkoop van gasachtige of vloeibare koolwaterstoffen verrichten (wijziging van het K.B. van 12 september 1983 houdende uitvoering van de wet 17 juli 1975 betreffende de boekhouding van de ondernemingen).

❷ Wanneer de door de wet voorgeschreven dagboeken worden bijgehouden op papier, een hypothese die we a priori niet mogen uitsluiten, zeker niet in de zeer kleine ondernemingen om voor de hand liggende financiële redenen, moeten ze niet langer worden geparafeerd en geïsoleerd. De bepalingen die voorzien in de afschaffing van de visum- en paraafverplichtingen zijn retroactief van kracht geworden sedert 1 juli 2003. Waarom deze retroactiviteit? De reden is eenvoudig: omwille van de rechtszekerheid. U zal zich ongetwijfeld wel herinneren dat de wettelijk voorgeschreven boeken (het ongesplitst dagboek en het centraal boek in het geval van een volledige boekhouding, of de drie hulpdagboeken in het

geval van een vereenvoudigde boekhouding, alsook het inventarisboek) vóór hun eerste gebruik moesten worden geïsoleerd door de griffie van de rechtbank van koophandel waarbij de onderneming ingeschreven was in het handelsregister (art. 5 K.B. 12 september 1983 tot uitvoering van de wet van 17 juli 1975 betreffende de boekhouding van de ondernemingen). En als die boeken niet de vorm van ingebonden of ingenaaide registers hadden, moest elke bladzijde worden geparafeerd door de griffier en moest het visum op het eerst blad worden aangebracht (art. 5 uitvoeringsK.B. 12 september 1983). Sedert de wet van 16 januari 2003 tot oprichting van een Kruispuntbank van Ondernemingen, tot modernisering van het handelsregister, tot oprichting van erkende ondernemingsloketten en houdende diverse bepalingen (de KBO-Wet) in werking is getreden, verloopt de registratie als koopman via een ondernemingsloket naar keuze van de ondernemer dat de gegevens rechtstreeks registreert in de Kruispuntbank van Ondernemingen (http://mineco.fgov.be/redirect.asp?loc=/enterprises/crossroads_bank/home_nl.htm). Vermits de diensten van het handelsregister door diezelfde Wet werden afgeschaft, weten we dat heel wat griffiers oordeelden dat zij niet langer gemachtigd waren om de boeken te viseren en te paraferen. Ze hebben dan ook geweigerd om daartoe over te gaan wanneer de ondernemingen dit vroegen waardoor deze laatste blootgesteld waren aan de strafrechtelijke sancties verkondigd in artikel 16 van de wet

van 17 juli 1975. Om een einde aan deze rechtsonzekerheid te maken, werd de visum- en paraafverplichting afgeschaft met ingang van 1 juli 2003.

Ⓢ Elke boekhouding op papier zal ook moeten worden bijgehouden “middels ingebonden of ingenaaide registers met de gedrukte melding van het aantal bladzijden”. Samen met de registers moeten de ondernemingen in het kader hiervan vóór de eerste ingebruikname een speciaal identificatieformulier, dat door de drukker van deze boeken wordt afgeleverd, bij het ondernemingsloket neerleggen. Dat document moet de volgende informatie bevatten: de benaming van de onderneming en het nummer dat haar werd toegekend door de Kruispuntbank van Ondernemingen; 2) het doel van het boek of van het dagboek alsook de plaats in zijn reeks; 3) het aantal bladzijden van het register, de naam en het ondernemingsnummer van de drukker. Het ondernemingsloket moet dat document bewaren en de informatie betreffende de onderneming op verzoek van elke bevoegde overheidsdienst overmaken.

Bij wijze van overgang mogen de ondernemingen die, bij de inwerkingtreding van het nieuw koninklijk besluit (7 februari 2005), hun boekhouding uitsluitend op papier voerden, zonder gebruik te maken van ingebonden of ingenaaide registers, op dezelfde manier blijven werken tot het einde van het lopende boekjaar.

Deze bepalingen gelden tevens voor de overheidsinstellingen.

WAT VINDT U IN DE TECHNISCHE NOTA “KWALITEITSCRITEIA VAN EEN BOEKHOUDSOFTWARE”?

Minimale kwaliteitscriteria

Doelstellingen

De draagwijdte van de kwaliteitscriteria

Evaluatiecriteria

Principe van de documentatie

Principe van conformiteit met de wetgeving en met de boekhoudregels

- Onveranderlijkheid van de boekingen en het begrip “periode”
- Algemene beginselen
- Volledigheid van de boekingen
- Onveranderlijkheid van de boekingen
- Herzieningspiste

Beginsel van de controle van de waarschijnlijkheid van de gegevens

- Fundamentele evenwichten van de dubbele boekhouding
- Waarschijnlijkheidscontroles

Beginsel van de controle van de juistheid van de gegevens

Beginsel van de transparantie van de staten

Beginsel van de beveiligde toegang

Beginsel van de traceerbaarheid van de verrichtingen

Beginsel van de archivering

Beginsel van de bewaring van de gegevens

Beginsel van de bescherming van de software

(1) U kan deze technische nota terugvinden op onze website onder de rubriek « Publicaties », « Overige IAB-uitgaven » .

Ⓢ Hoewel de visum- en paraafverplichtingen officieel afgeschaft zijn, moeten de boeken nog steeds worden genummerd om een doorlopende reeks te vormen. Ze worden geïdentificeerd door de specificatie van hun doel, door de plaats in hun reeks, door de benaming en door de firmanaam van de onderneming.

B. Elektronische boekhouding

Ⓢ Vermits ze uitdrukkelijk voorzien is in artikel 2 van het K.B.

van 25 januari 2005 is de zuiver elektronische boekhouding, en dus het bijhouden van alle boeken op informaticadrager, een vrijblijvende optie die inzonderheid geldt voor alle ondernemingen die onder het toepassingsgebied van de wet van 17 juli 1975 vallen, met inbegrip van de openbare instellingen zoals beoogd in artikel 1, 3° van deze wet. Deze instellingen van openbaar nut moeten dus een elektronische boekhouding voeren overeenkomstig de bepalingen van het K.B. van 25 januari 2005 of, in voorkomend

geval, hun boekhouding op papier blijven bijhouden, mits naleving evenwel van de nieuwe regels die we in punt A, 2 en 3 hebben uiteengezet.

② Het feit dat een onderneming haar boekhouding louter elektronisch voert, ontslaat haar niet van de strikte naleving van de basisvoorwaarden vastgelegd door de wet van 17 juli 1975 betreffende de boekhouding van de ondernemingen, niettegenstaande het feit dat het niet langer noodzakelijk is om de elektronische listings af te drukken en in de boeken te kleven. Volgens het verslag aan de Koning houdt dat in dat deze elektronische boekhouding gepast moet zijn volgens de aard en de omvang van het bedrijf (art. 2), volledig moet zijn (art. 3) en het wettelijk stelsel van boeken moet volgen (ongesplitst dagboek of hulpdagboek, al dan niet gesplitst in bijzondere hulpdagboeken). De software moet alle verrichtingen zonder uitstel, getrouw, volledig en naar tijdsorde inschrijven en het totaal van de afzonderlijke boekingen maandelijks of driemaandelijks centraliseren (art. 4 van de wet), een gestructureerd stelsel van rekeningen voeren, de boekingen doorlopend nummeren, zonder gaten of weglatingen, met vermelding van hun soort, hun plaats in de reeks en de naam van de onderneming en, last but not least, de materiële continuïteit, regelmatigheid en onveranderlijkheid van de boekingen waarborgen (art. 7 en 8 van de wet).

③ Indien de onveranderlijkheid van de wettelijke gegevens

gewaarborgd is aan de hand van boekingen in de hulpdagboeken (voordien werden deze hulpdagboeken geïntegreerd en geïntegreerd) moeten de debet- en credittotalen van de hulpdagboeken niet meer worden overgeschreven in het centraal boek (nieuw art. 7 K.B. van 12 september 1983). Deze wijziging is op 7 februari 2005 van kracht geworden.

Al wie goed vertrouwd is met deze materie weet hoe scherp de problematiek van de onveranderlijkheid van de boekingen zich stelt in het kader van de geïnformateerde boekhoudingen. Men mag immers nooit uit het oog verliezen dat elke database, die a priori op computer wordt gevoerd, achteraf kan worden gewijzigd terwijl u zich als accountant ervan moet vergewissen dat de gebruikte boekhoudsystemen betrouwbaar zijn.

④ Hoe verkrijgt u voldoende “garanties” op dat vlak? Hoewel deze kwestie in detail wordt besproken op pagina 39 e.v., willen wij nog even kort nagaan welke bedoelingen de regering hier concreet nastreeft. Uit het verslag aan de Koning bij het nieuwe koninklijk besluit, blijkt dat de Commissie voor Boekhoudkundige Normen uitdrukkelijk wordt opgedragen om haar reflectie voort te zetten (Bericht nr. 174-11, *Bull.* nr. 38, februari 1997) en adviezen en aanbevelingen dient te formuleren inzake de minimumvereisten waaraan de gebruikte boekhoudsoftware moet voldoen om te beantwoorden aan de voorziene wettelijke bepalingen voor de organisatie

van de boekhouding in de onderneming. Diezelfde tekst bevestigt tevens dat de regering grondig zal nadenken over de beginselen die aan de basis van de wet op de boekhouding liggen (bijvoorbeeld, het verplichte systeem van de voorgeschreven boeken en de centralisatieplicht), in het licht van de praktijk en de ontwikkelingen in de ons omringende landen. Eén van de mogelijke antwoorden zou de vorm kunnen aannemen van een reglementaire procedure van verplichte certificatie van de boekhoudsoftware door een “Onafhankelijke controleautoriteit”. Reeds twee jaar geleden heeft het Instituut de funderingen voor dit nieuwe systeem willen vastleggen in zijn technische nota van 2003 “Kwaliteitscriteria van de Boekhoudsoftware”. Dit document dat op de vergadering van de Raad van 7 april 2003 werd goedgekeurd, somt een aanzienlijk aantal kwaliteitscriteria op waaraan de boekhoudsoftware moet voldoen en verstrekt de ondernemingen en hun eerste lijnsadviseurs, accountants en belastingconsulenten, vooral ook een basis om de keuze voor een bepaalde software te evalueren. Terzelfder tijd biedt het de softwarefabrikanten de mogelijkheid om hun producten aan deze criteria te toetsen. De nota voegt er nog uitdrukkelijk aan toe dat er aan de aldus vooropgestelde criteria geen kwaliteitslabel of -zegel verbonden is want het behoort niet tot de wettelijke bevoegdheden van het IAB om als certificerende autoriteit van de boekhoudsoftware op te treden.

EEN HEEL BELANGRIJKE FACTOR: DE BEWARING VAN DE GEGEVENS, DRAGERS EN MIDDELEN OM ZE TE LEZEN.

De ondernemingen moeten hun dagboeken nog altijd gedurende 10 jaar bewaren en ervoor zorgen dat de gegevens tijdens deze periode onveranderlijk en toegankelijk zijn. Opgelet: indien de boekhouding elektronisch wordt gevoerd, moeten zij niet alleen de bestanden met de boeken bewaren, maar ook de programma's en de systemen waarmee ze tijdens deze minimale bewaartermijn kunnen worden gelezen. Elke boekhoudstaat moet tijdens de minimale bewaartermijn kunnen worden voorgelegd en herafgedrukt. Zoals u weet, werd het WIB reeds in 1994 (art. 315*bis*) in die zin aangevuld door een loutere aanpassing van de – oude – bepalingen inzake de bewaring op microfiches. Het K.B. van 25 januari 2005 schrijft duidelijk voor dat niet alleen de bestanden met de boeken, maar ook de programma's en de systemen waarmee ze kunnen worden gelezen tijdens de minimum bewaartermijn (elf jaar of zelfs langer) moeten worden bewaard. Op die manier moet men elke boekhoudstaat tijdens die periode kunnen voorleggen en herafdrukken. Zou deze termijn in de toekomst kunnen worden verkort? Misschien in de mate dat het verslag aan de Koning stelt dat "gelet op de snelle technologische evolutie in dit domein, de Regering momenteel de mogelijkheid onderzoekt om de minimale bewaartermijn van 10 jaar die is bepaald in de wet van

17 juli 1975 te verminderen", maar dat is bijlange niet zeker.

BIJHOUDEN VAN WETTELIJKE BOEKEN: EEN ABSURDE PRAKTIJK DIE ZELFS MET EEN ELEKTRONISCHE BOEKHOUDING ABSOLUUT NOODZAKELIJK BLIJFT

(Door Claude JANSSENS, Accountant)

In het verslag aan de Koning betreffende het Koninklijk Besluit tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 12 september 1983 tot uitvoering van de wet van 17 juli 1975 lezen we dat het feit dat men de onomkeerbaarheid van de boekingen moet garanderen, tot een absurde praktijk leidt die erin bestaat dat men de wettelijke boeken moet bijhouden.

De onomkeerbaarheid van de boekingen wordt niet gewaarborgd door listings in de geviseerde en geparafeerde boeken in te kleven, maar door de aanwezigheid van één of meer handtekeningen van onafhankelijke derden die geen enkel belang hebben bij de omkeerbaarheid van de boekingen. Daarom vormt de aanwezigheid van de handtekening van een commissaris-revisor of van een belastingcontroleur, zelfs al wordt deze slechts in specifieke gevallen geplaatst, een waarborg voor hun onomkeerbaarheid vanaf de datum van de handtekening. Het Koninklijk Besluit van 25 januari 2005 dat op de dag van zijn bekendmaking in het

Belgisch Staatsblad, namelijk op 7 februari 2005, in werking getreden is en de visum- en paraafverplichtingen van de boeken met terugwerkende kracht tot 1 juli 2003 afschaft, belet niet dat de experts hun werk met de nodige kwaliteit moeten verrichten en dus de boekhouding moeten blijven voeren volgens de gebruikelijke regels van de boekhouding door ervoor te zorgen dat ze onomkeerbaar is, zelfs al moet dit op deze ouderwetse manier gebeuren. De aanwezigheid van de wettelijke boeken blijft immers het meest evidente en goedkope middel om de onomkeerbaarheid van de boekingen te garanderen.

U mag niet vergeten dat het gebruik van de wettelijke boeken veel meer nut heeft voor een elektronische boekhouding dan een boekhouding op papier. Het is evident dat men wegens de gebrekkige informatica dragers en de technologische evolutie een computerboekhouding makkelijker kan wijzigen dan een manuele boekhouding.

Het bijhouden van het centraal boek zou nog enkel verplicht zijn indien de computersoftware de onomkeerbaarheid van de boekingen niet garandeert, wat eigenlijk altijd het geval is. Niemand kan immers beweren dat hij een boekhoudsoftware bezit die de onomkeerbaarheid van de boekingen waarborgt. De garantie die door derden wordt verstrekt aangaande het onveranderlijk karakter van een software doet niets af aan de aansprakelijkheid van het bestuursorgaan om de boekhouding bij

te houden en haar juist, volledig en getrouw karakter te waarborgen.

De garanties van een leverancier hebben in feite geen enkele waarde. De meeste softwarepakketten beperken zich tot de mogelijkheid om het rekeningenstelsel in het kader van de MAR aan te passen terwijl ze bijvoorbeeld zouden moeten kunnen worden gewijzigd om het hoofd te bieden aan alle veranderingen in de draagwijdte en de specificiteit van de economische activiteit, zoals het faillissement. Zo zou men, in geval van faillissement, de codering van de inventaris moeten kunnen opmaken. De software zou ook de mogelijkheid moeten bieden om de vaste activa in gewaardeerde vaste activa (rekeningen 22) en in vaste activa met aanschaffingswaarden en de afschrijvingen (rekeningen 23) te herstructureren, of zelfs om een rekening in te voeren die de afwijkingen in de inventaris bij faillissement vaststelt mits aftrek van de eigen middelen.

CONTROLEVERGELIJKINGEN

Tijdens het bedrijfsleven kan men de gegevens van de boekhoudbestanden op elk ogenblik wijzigen en slechts een consistent geheel van controlevergelijkingen kan op dat ogenblik een gunstig vermoeden opleveren van het bestaan van een boekhouding die beantwoordt aan situaties die tot de praktijk van een dubbele boekhouding behoren. Enkel het bijhouden van wettelijke boeken, wat nochtans als absurd wordt

beschouwd, kan bepaalde ingrepen of ongelukken in de elektronische boekhouding voorkomen. Deze ongelukken zijn niet denkbeeldig. Ik herinner mij een cliënt wiens dochter de boekhouding van het bedrijf bijhield op de computer van haar man en de bestanden door een bevriende informaticus in de boekhouding liet invoeren. De professionele boekhouder was daar niet van op de hoogte en op een dag werd hij geconfronteerd met een boekhouding waarin een hele reeks boekingen gewist was. Gelukkig voor de ondernemer drukte hij elke maand zijn boekhoudstukken af, hield hij zijn wettelijke boeken bij alsook een boek met de maandelijks uitgevoerde controlevergelijkingen.

Het verslag aan de Koning vermeldt uitdrukkelijk dat inzake bewaring de gekozen drager zowel de onuitwisbaarheid als de toegankelijkheid van de gegevens moet garanderen gedurende de bewaartermijn. Indien de boekhouding elektronisch wordt gevoerd, moet ze toegankelijk blijven in de overtuiging en de hoop dat de bestanden onuitwisbaar zijn. Dat wil zeggen dat ze moeten kunnen worden geraadpleegd door derden die bepaalde controles moeten verrichten, ongeacht of het fiscale of andere controles zijn die kaderen in de wettelijke opdrachten of de toepassing van artikel 166 W. Ven.

Zelfs al liggen de boeken onder het stof en zijn de bladen wat vergeeld, de gegevens op papieren drager blijven makkelijk toegankelijk, wat niet kan worden gezegd van de informatie die op

een elektronische drager is opgeslagen. De wetgever heeft in dit geval niet enkel voorzien in de bewaring van de bestanden met de boeken, maar ook van de programma's en systemen waarmee ze kunnen worden gelezen gedurende de bewaartermijn. Allemaal goed en wel, maar rekening houdend met de evolutie van de technologie, de frequente aanpassingen van de software en de talrijke softwarepakketten op de markt waarvoor er geen unieke gebruiksaanwijzing bestaat, zal het voor de controleurs en analisten niet makkelijk zijn om de gegevens die zij nodig hebben voor het vervullen van hun opdracht in te zamelen zonder er de nodige uren aan te besteden - wat zich uiteraard vertaalt in erelonen - vooral wanneer de onderneming geen vaste consultant heeft of van consultant veranderd is. En welke problemen zal een vennoot niet ondervinden als hij krachtens artikel 166 W. Ven. zijn controlerecht wil uitoefenen, indien men in de loop van het betrokken boekjaar van boekhoudsoftware veranderd is om zich aan het nieuwe moederhuis aan te passen of aan de verlangens van zijn nieuwe boekhouder tegemoet te komen? De archivering op elektronische drager zal steeds beperkt toegankelijk zijn voor de vennoten, hetzij omdat ze zo ingewikkeld is, hetzij vanwege de kost omdat men haast verplicht is om een beroep te doen op een specialist.

DERDEN ARCHIVARISSEN

Om de elektronische onomkeerbaarheid en de toegang tot de

opgeslagen gegevens te garanderen, zou men kunnen overwegen om derden archivarissen in te schakelen die de bestanden maandelijks onder elektronische handtekening ontvangen. Buiten de aansprakelijkheid een gegarandeerd onveranderlijke boekhouding te kunnen overleggen, beschermt dit de ondernemer nog altijd niet tegen het feit dat de derde archivarist failliet kan gaan of dat zijn bestanden, ingevolge een schadegeval of een vergissing, verloren zijn gegaan samen met de garantie van onomkeerbaarheid van zijn boekhouding. Wat zal hem dat niet kosten, zelfs in het utopisch geval van een ideaal scenario?

Dat brengt ons terug bij de wettelijke boeken die weliswaar niet langer op de griffie moeten worden geparafeerd, maar evenzeer onomkeerbaar moet kunnen blijven. De grote ondernemingen kunnen hun boeken laten viseren en paraferen door hun commissaris-revisor en de kleine ondernemingen door hun accountant. Deze mensen zijn immers beëdigd. Bij de oprichting van een kmo kan men de notaris ook vragen om zijn zegel op de eerste en laatste pagina aan te brengen. De boeken zijn dan gewaarborgd voor een vrij lange periode. Er bestaan immers registers waarvan het aantal pagina's doorlopend genummerd is. Met een beetje verbeelding kunnen deze experts de onomkeerbaarheid van de wettelijke boeken aantonen, bijvoorbeeld door de eerste en laatste pagina door burgerlijke magistraten te laten ondertekenen (bijvoorbeeld de burgemeester), de boeken als

documenten te laten registreren om de openingsdatum te garanderen, enz.

Terwijl het met een afgedrukte boekhouding nodig was om de wettelijke boeken te gebruiken, is dit nu dus volkomen onmisbaar geworden. Enerzijds is het absoluut noodzakelijk niet alleen om de centralisatieboekingen met de hand over te schrijven of in te kleven voorzien van de nodige handtekeningen van de leden van het bestuursorgaan, maar dat moet bovendien op ten minste twee posities gebeuren om zich ervan te verzekeren dat de kosten niet kunnen worden herschikt in de records. Anderzijds zou het centraal boek nadat de gegevens werden overgeschreven, alle maandelijks uitgevoerde controlevergelijkingen moeten vermelden om zich ervan te kunnen vergewissen dat de overdracht van de boeken naar de grootboeken correct verlopen is, enz.

De wetgever kan de wettelijke boeken afschaffen, maar hij kan niet beletten dat een boekhoudexpert de kwaliteit van zijn werk hoog in het vaandel voert. Ik herinner eraan dat heel wat beroepsmensen het ABR (Algemeen Belgisch Rekeningenstelsel) reeds gebruikten vóór de boekhouding in het kader van het boekhoudrecht en het verplichte gebruik van de MAR werd erkend.

In de praktijk blijkt het nuttig en noodzakelijk om de boekhouding af te drukken want elke expert weet dat hij de elementaire boekhoudkundige controles betreffende de situatie van

derden (cliënten, leveranciers) niet kan uitvoeren zonder de boeken af te drukken of geen globaal inzicht kan hebben in de situatie zonder de nodige periodieke afsluitingen te verrichten.

MOEILIKHEDEN VOORZIELEN ?

We kunnen u alleen maar aanraden om de boekhoudstukken voorzien door de gebruikelijke regels van de boekhouding te blijven afprinten om problemen te vermijden ingeval een geschil aanhangig wordt gemaakt bij de rechtbanken van koophandel. Zij bezitten geen ander middel dan de wettelijke boeken om het juist, volledig en getrouw karakter van een uittreksel uit een elektronische boekhouding te achterhalen. Hetzelfde geldt wanneer de rechtbanken moeten nagaan of een faillietverklarde een regelmatige boekhouding voerde, wat men slechts kan aantonen met het bestaan van deze boeken of een expertiseverslag op computer.

Denk daaraan en blijf de inventaris- en centrale boeken bijhouden en garandeer hun onomkeerbaarheid al was het maar door ze tijdens de fiscale controles te laten paraferen. Zelfs al liggen ze meestal reeds ver weg in de archieven en zijn ze enigszins in de vergetelheid geraakt, blijken ze juist dan nuttig te zijn wanneer u dit het minst verwacht. Als u op dat ogenblik niet onmiddellijk een juiste, volledige en getrouwe boekhouding kunt voorleggen, zal u het gevoel hebben dat u het vertrouwen van uw cliënt heeft beschaamd.¶